

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อ เปรียบเทียบอัตราการตอบและความจริงใจในการตอบแบบถามที่ส่งทางไปรษณีย์ โดยมีการแจ้งให้ทราบล่วงหน้ากับการไม่มีการแจ้งให้ทราบล่วงหน้า โดยการใช้นามสมมุติต่างกัน 4 นาม คือ สีดำ สีนํ้าเงิน สีเขียว และสีแดง และโดยการระบุวันที่ส่งกลับกับการไม่ระบุวันที่ส่งกลับ รวมทั้งเพื่อศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างการแจ้งให้ทราบล่วงหน้า นามสมมุติ และการระบุวันที่ส่งกลับ ที่มีต่ออัตราการตอบกลับและความจริงใจในการตอบแบบถามที่ส่งทางไปรษณีย์ กลุ่มตัวอย่างประชากรวิจัยเป็นครู-อาจารย์ ในโรงเรียนมัธยมศึกษาสายสามัญ สังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ในเขตกรุงเทพมหานคร ที่คุุบิตราชการในปีการศึกษา 2530 จำนวน 800 คน ซึ่งได้จากการสุ่มแบบแบ่งชั้นหลายชั้นตอน (Multistage Stratified Random Sampling) ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้จดหมายแจ้งให้ทราบล่วงหน้ากับกลุ่มตัวอย่างจำนวนครึ่งหนึ่ง หลังจากนั้นทำการส่งแบบถามไปให้กลุ่มตัวอย่างประชากรทางไปรษณีย์ ซึ่งแบ่งออกเป็น 16 กลุ่มทดลอง ที่โรงเรียนพร้อมกัน เครื่องมือที่ใช้ตัดแปลงจากแบบถามเรื่อง "ลักษณะของครูที่ดี" ของ เฉลียว บุรีภักดิ์ และคณะ จำนวน 92 ข้อ และเพิ่มข้อความสื่อความหมายคล้ายคลึงกันจำนวน 8 ข้อ และจัดสลับข้อกระทงเหล่านี้เข้าไปในแบบถาม โดยการสุ่มอย่างมีระบบ (Systematic Random) ช่วงห่างเท่ากับ 15 ข้อ ผู้วิจัยได้จัดทำแบบถามใหม่จำนวน 6 หน้า แต่ละแบบมีลักษณะที่แตกต่างกันตามจดหมายนำ (2 แบบคือ การอ้างถึงจดหมายแจ้งให้ทราบล่วงหน้า กับการแนะนำตัวใหม่) นามสมมุติ (4 นามคือ สีดำ สีนํ้าเงิน สีเขียว และสีแดง) และการระบุวันที่ส่งกลับ (2 แบบคือ การระบุวันที่ส่งกลับ กับการระบุว่า "โปรดส่งคืนโดยเร็วที่สุด" รวมเป็นแบบถามจำนวนทั้งสิ้น 16 ลักษณะ (2X4X2) ภายหลังจากการส่งแบบถามครั้งแรกครบ 3 สัปดาห์แล้ว มีการติดตามแบบถามอีก 2 ครั้ง การติดตามแต่ละครั้งใช้เวลา 3 สัปดาห์ รวมระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบถามที่ส่งทางไปรษณีย์ และรวมการแจ้งให้ทราบล่วงหน้าอีก 1 สัปดาห์ เป็นเวลาทั้งสิ้น 10 สัปดาห์ เมื่อสิ้นสุดช่วงการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้ง 3 ระยะแล้ว

ผู้วิจัยได้แบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 4 กลุ่มคือ กลุ่มที่ตอบแบบถามในระยะก่อนการติดตาม กลุ่มที่ตอบแบบถามในระยะภายหลังการติดตามครั้งที่ 1 กลุ่มที่ตอบแบบถามในระยะภายหลังการติดตามครั้งที่ 2 และกลุ่มที่ไม่ตอบแบบถาม โดยการสุ่มกลุ่มตัวอย่างประชากรขึ้นมา สัมภาษณ์กลุ่มละ 10 คน รวมเป็นกลุ่มตัวอย่างประชากรที่ทำการสัมภาษณ์ทั้งสิ้น 40 คน ใช้ การสัมภาษณ์ประกอบเพื่อศึกษาความคิดเห็นทั่ว ๆ ไป เกี่ยวกับการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้ แบบถามที่ส่งทางไปรษณีย์ เหตุผลที่ทำให้ตอบหรือไม่ตอบแบบถาม ลักษณะของแบบถามที่ต้องการ และความคิดเห็นเกี่ยวกับตัวแปรที่ทำการศึกษาในครั้งนี้ เพื่อเป็นการตรวจสอบผลการวิจัยอีก ทางหนึ่งด้วย ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการคำนวณอัตราการตอบกลับและความจริงจังในการ ตอบของกลุ่มทดลองแต่ละกลุ่ม เป็นสัดส่วนและร้อยละ จำแนกตามระยะการส่งแบบถาม วิเคราะห์ความแปรปรวนแบบแฟคทอเรียลสุ่มสมบูรณ์ (Completely Randomized Factorial Design) ชนิดข้อมูลมีเพียง 1 จำนวนใน 1 เซล ของอัตราการตอบกลับและความจริงจังในการตอบ ระหว่างการแจ้งให้ทราบล่วงหน้า สีของหมึกพิมพ์ และการระบุวัน ส่งกลับ ทดสอบความแตกต่างของสัดส่วนเป็นรายคู่ เมื่อการวิเคราะห์ความแปรปรวนมีนัยสำคัญ โดยทดสอบสัดส่วนซี (Z - proportional) วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ความคิดเห็นทั่ว ๆ ไปที่มีต่อการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการส่งแบบถามทางไปรษณีย์ สาเหตุที่ตอบหรือไม่ตอบแบบถาม ลักษณะแบบถามที่ต้องการ และความคิดเห็นเกี่ยวกับตัวแปรที่ศึกษาในครั้งนี้ โดยการนับจำนวนความถี่ เลือกรายงานจากข้อมูลที่มีฐานนิยม (Mode) ตั้งแต่ 2 ขึ้นไป โดยเรียงลำดับความคิดเห็นตามจำนวนความถี่ซึ่ง เรียงจากมากไปหาน้อย และวิเคราะห์ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างประชากรที่มีต่อเนื้อหาของ "ลักษณะของครูที่ดี" โดยทำการ วิเคราะห์เป็นรายข้อ หาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แล้วนำไปเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้

ข้อค้นพบ

1. อัตราการตอบกลับ มีจำนวนเพิ่มขึ้นตามระยะของการส่งแบบถาม กล่าวคือ ระยะก่อนการติดตาม พบว่า อัตราการตอบกลับคิดเป็นร้อยละ 71.38 ระยะภายหลังการติดตามครั้งที่ 1 อัตราการตอบกลับเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 85.88 และระยะภายหลังการติดตามครั้งที่ 2 อัตราการตอบกลับเพิ่มขึ้นอีกรวมเป็นร้อยละ 94.88 แต่สำหรับอัตราความจริงจัง

ในการตอบนั้น พบว่า มีอัตราที่ตรงกันข้าม กล่าวคือ อัตราลดลงตามระยะของการส่งแบบถาม ดังนี้ ระยะก่อนการติดตามพบว่า อัตราความตั้งใจในการตอบคิดเป็นร้อยละ 76.53 ระยะภายหลังการติดตามครั้งที่ 1 อัตราความตั้งใจในการตอบลดลงเหลือร้อยละ 70.60 และระยะภายหลังการติดตามครั้งที่ 2 อัตราความตั้งใจในการตอบลดลงอีกเหลือร้อยละ 68.64

2. ผลการแจ้งให้ทราบล่วงหน้าหรือไม่มีการแจ้งให้ทราบล่วงหน้า ต่ออัตราการตอบกลับพบว่า ในระยะก่อนการติดตามและภายหลังการติดตามครั้งที่ 1 อัตราการตอบกลับของกลุ่มที่มีการแจ้งให้ทราบล่วงหน้า สูงกว่ากลุ่มที่ไม่มีการแจ้งให้ทราบล่วงหน้า ส่วนในระยะภายหลังการติดตามครั้งที่ 2 พบว่า อัตราการตอบกลับจากทั้ง 2 กลุ่มไม่แตกต่างกัน

ส่วนผลการแจ้งให้ทราบล่วงหน้าหรือไม่มีการแจ้งให้ทราบล่วงหน้า ต่ออัตราความตั้งใจในการตอบนั้น พบว่า แตกต่างกันในทุกระยะของการส่งแบบถาม กล่าวคือ อัตราความตั้งใจในการตอบจากกลุ่มที่มีการแจ้งให้ทราบล่วงหน้า สูงกว่ากลุ่มที่ไม่มีการแจ้งให้ทราบล่วงหน้า

3. ผลจากการใช้แบบถามที่พิมพ์ด้วยหมึกสีคำ สีน้ำเงิน สีเขียว และสีแดง ต่ออัตราการตอบกลับและความตั้งใจในการตอบ ในระยะก่อนการติดตาม พบว่า แตกต่างกัน โดยกลุ่มซึ่งได้รับแบบถามที่พิมพ์ด้วยหมึกสีน้ำเงิน มีอัตราการตอบกลับและความตั้งใจในการตอบ สูงกว่ากลุ่มที่ได้รับแบบถามซึ่งพิมพ์ด้วยหมึกสีเขียว สีแดง และสีดำ ส่วนกลุ่มที่ได้รับแบบถามซึ่งพิมพ์ด้วยหมึกสีเขียว มีอัตราการตอบกลับและความตั้งใจในการตอบสูงกว่า กลุ่มที่ได้รับแบบถามซึ่งพิมพ์ด้วยหมึกสีแดง และสีดำ และอัตราการตอบกลับกับความตั้งใจในการตอบ จากกลุ่มที่ได้รับแบบถามซึ่งพิมพ์ด้วยหมึกสีแดง และสีดำ พบว่า ไม่แตกต่างกัน สำหรับผลจากการใช้แบบถามที่พิมพ์ด้วยหมึกทั้ง 4 สีดังกล่าว ในระยะภายหลังการติดตามครั้งที่ 1 และ 2 พบว่า ไม่แตกต่างกัน

4. ผลจากการใช้แบบถามที่ระบุวันส่งกลับหรือไม่ระบุวันส่งกลับ ต่ออัตราการตอบกลับและความตั้งใจในการตอบ พบว่า ไม่แตกต่างกัน ในทุกระยะของการส่งแบบถาม

5. ไม่พบว่ามีปฏิสัมพันธ์ระหว่างการแจ้งให้ทราบล่วงหน้ากับสี่ของหมึกพิมพ์ การแจ้งให้ทราบล่วงหน้ากับการระบุวันส่งกลับ และสี่ของหมึกพิมพ์กับการระบุวันส่งกลับ ตลอดจน ไม่มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทั้ง 3 คือ การแจ้งให้ทราบล่วงหน้า สี่ของหมึกพิมพ์ และการระบุวันส่งกลับ ต่ออัตราการตอบกลับและความจริงใจในการตอบ

6. ผลจากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างประชากรเกี่ยวกับ ความคิดเห็นที่มีต่อการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้แบบถามที่ส่งทางไปรษณีย์ เหตุผลที่ทำให้ตอบหรือไม่ตอบแบบถามลักษณะแบบถามที่ต้องการ และความคิดเห็นเกี่ยวกับตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ สรุปได้ดังนี้

6.1 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้แบบถามที่ส่งทางไปรษณีย์ พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบถามในระยะก่อนการติดตาม มีความคิดเห็นในทางบวกต่อการวิจัยและการใช้แบบถามที่ส่งทางไปรษณีย์ เป็นเทคนิคการเก็บรวบรวมข้อมูล อยากร่วมมือ และเชื่อถือผลการวิจัยค่อนข้างสูง ส่วนกลุ่มที่ตอบแบบถามภายหลังการติดตามครั้งที่ 1 มีความคิดเห็นว่าการใช้แบบถามส่งทางไปรษณีย์ในการรวบรวมข้อมูลมีทั้งข้อดีและข้อจำกัด สำหรับกลุ่มที่ตอบแบบถามภายหลังการติดตามครั้งที่ 2 และกลุ่มที่ไม่ตอบแบบถามมีความคิดเห็นในทางลบต่อการวิจัย และการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการใช้แบบถามที่ส่งทางไปรษณีย์

6.2 เหตุผลที่กลุ่มตัวอย่างประชากรอยากตอบหรือไม่อยากตอบแบบถาม พบว่า

6.2.1 เหตุผลที่ทำให้ตอบแบบถามคือ ความประณีตในการจัดทำ การได้รับความไว้วางใจให้ตอบ มีการแจ้งให้ทราบล่วงหน้า มีการอำนวยความสะดวกในการส่งกลับ ต้องการให้ความช่วยเหลือ การทวงถาม การแจ้งให้ทราบล่วงหน้าควบคู่กับการทวงถาม รูปและข้อความในการ์ดทวงถาม ถามประเด็นที่ตอบได้ และการมาติดต่อด้วยตนเอง

6.2.2 เหตุผลที่ทำให้ไม่ตอบแบบถามคือ ถามเรื่องที่ตอบไม่ได้ ไม่อำนวยความสะดวกในการส่งกลับ ถามแต่คำถามปลายเปิด ส่งมาในช่วงที่มีภาระกิจมาก เลขเวลาที่กำหนดให้ส่งกลับ ไม่เชื่อถือผลการวิจัย ได้รับแบบถามมากจนเบื่อ ทำแบบถามหาย ป่วยหรือย้าย ระบบบริการไปรษณีย์ในโรงเรียนไม่ดี ทำงานบริหาร ทวงถามบ่อยครั้งเกินไป

และ เคยมีประสบการณ์ที่ไม่ดีกับการทำแบบถาม

6.3 ลักษณะแบบถามที่กลุ่มตัวอย่างประชากรต้องการ สรุปได้ดังนี้

6.3.1 ลักษณะภายนอก

ต้องมีความประณีตในการจัดทำ จัดเรียงรูปแบบให้กระชับรัด มีการตรวจสอบความถูกต้องของประโยคข้อความ และจำนวนหน้าไม่มากเกินไป

6.3.2 ความสะดวกในการตอบ

ถามเรื่องที่มีความรู้สามารถตอบได้ ประเด็นที่ถามต้องไม่ กว้างเกินไป คำถามเป็นแบบปรนัย ใช้ภาษาง่าย ๆ ที่ไม่ใช่ศัพท์วิชาการ สั้นกระชับ ข้อความไม่ซ้ำซ้อน มีการอธิบายถึงวิธีในการทำอย่างชัดเจน อำนวยความสะดวกในการ ส่งกลับ การทวงถามแต่ละครั้งควรส่งแบบถามฉบับใหม่ไปให้ และถ้าต้องการทวงถามมากกว่า 1 ครั้ง ควรมาติดต่อกับตนเอง

6.3.3 เวลาที่ใช้ในการตอบ

ควรใช้เวลาในการทำแบบถามแต่ละฉบับประมาณ 10-20 นาที และควรให้ระยะเวลาในการทำประมาณ 1 สัปดาห์เป็นอย่างน้อยและ 3 สัปดาห์เป็นอย่างมาก

6.4 ความคิดเห็นเกี่ยวกับตัวแปรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ สรุปผลได้ดังนี้

6.4.1 การแจ้งให้ทราบล่วงหน้า

กลุ่มตัวอย่างประชากรที่ทำการศึกษาส่วนใหญ่คือ 3 กลุ่มแรก มีความเห็นสอดคล้องกันว่า การแจ้งให้ทราบล่วงหน้า เป็นสิ่งที่แสดงถึงมารยาทของผู้วิจัย เป็นการแนะนำตัว ทำให้อยากให้ความร่วมมือมากขึ้น เตรียมตัวในการทำแบบถามได้ เทคนิคนี้ถ้ามีการใช้ร่วมกับการติดตามจะเป็นการแสดงถึงความตั้งใจของผู้วิจัย แต่กลุ่ม ตัวอย่างประชากรที่ทำการศึกษาจากกลุ่มที่ตอบแบบถามในระยะภายหลังจากการทวงถามครั้งที่ 2 และกลุ่มที่ไม่ตอบแบบถาม เห็นว่า เทคนิคนี้ไม่น่าจะมีผลทำให้ตอบหรือไม่ตอบ และยังเห็นว่า เป็นการสิ้นเปลืองค่าส่ง

6.4.2 สื่อของหมึกพิมพ์

ความคิดเห็นเกี่ยวกับตัวแปรตัวนี้แตกต่างกันออกไปตามกลุ่ม ตัวอย่างประชากรที่ทำการศึกษา กล่าวคือ กลุ่มที่ตอบแบบถามในระยะก่อนการติดตาม

ค่อนข้างจะให้ความสำคัญกับตัวแปรตัวนี้ เห็นว่ามีผลทำให้หายจำเจ ถ้าต้องการใช้หมึกสีพิมพ์แบบถาวร ควรเลือกสีที่เคลือบสวยงามและต้องอ่านได้ชัดเจน กลุ่มที่ตอบแบบถาวรในระยะภายหลังการติดตามครั้งที่ 1 เห็นว่าหมึกพิมพ์สีอื่นนอกจากสีดำนั้น ไม่น่าจะมีผลต่อการอยากตอบหรือไม่อยากตอบ ความสำคัญอยู่ที่การพิมพ์ที่ชัดเจน แต่ถ้าจะใช้หมึกพิมพ์สี กลุ่มตัวอย่างประชากรกลุ่มนี้เสนอแนะว่า ควรใช้การพิมพ์สีเดียวหรือพิมพ์สีเฉพาะปก ส่วนกลุ่มที่ตอบแบบถาวรในระยะภายหลังการติดตามครั้งที่ 2 และกลุ่มที่ไม่ตอบแบบถาวรนั้น มีความเห็นคล้ายคลึงกันว่า สีของหมึกพิมพ์แบบถาวรไม่น่าจะมีผลในการตอบ ต้องการแค่การพิมพ์ที่ชัดเจน และสะดวกให้ถูกต้อง

6.4.3 การระบุวันส่งกลับ

ความคิดเห็นของกลุ่มที่ทำการศึกษาทุกกลุ่ม มีความเห็นสอดคล้องกันว่า การระบุวันที่แน่นอนในการส่งกลับหรือการระบุว่า "โปรดส่งคืนโดยเร็วที่สุด" ต่างมีทั้งข้อดีและข้อจำกัดพอ ๆ กัน ข้อดีของการระบุวันที่แน่นอนในการส่งกลับคือ ผู้ตอบและผู้วิจัยกำหนดเวลาในการทำได้ และข้อจำกัดคือ ถ้าเลขกำหนดที่ระบุไว้ในแบบถาวร ผู้ตอบจะไม่ส่งกลับ เพราะคิดว่าผู้วิจัยคงไม่ต้องการข้อมูลนั้นแล้ว ส่วนการระบุว่า "โปรดส่งคืนโดยเร็วที่สุด" นั้น ข้อดีคือ ผู้ตอบที่ตั้งใจจะรีบตอบและส่งคืนทันที แต่ก็มีข้อจำกัดคือ เป็นข้อความที่ไม่ค่อยมีเนืวมวล มีความหมายเป็นเชิงบังคับผู้ตอบ และถ้าใช้ควบคู่กับการทวงถามหลายครั้ง จะยิ่งไม่เหมาะสม ในกรณีนี้กลุ่มตัวอย่างเสนอแนะว่า ควรจะไปติดตามทวงถามด้วยตนเองจะเหมาะสมกว่า

อภิปรายผลการวิจัย

1. จากผลการวิจัยที่พบว่า อัตราการตอบกลับของแบบถาวร มีอัตราเพิ่มขึ้นตามระยะของการส่งแบบถาวร คือ อัตราการตอบกลับในระยะก่อนการติดตาม ภายหลังการติดตามครั้งที่ 1 และภายหลังการติดตามครั้งที่ 2 คิดเป็นร้อยละ 71.38, 85.88 และ 94.88 ตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยที่ทำการศึกษาเกี่ยวกับอัตราการตอบกลับของแบบถาวรที่ส่งทางไปรษณีย์ทั้งของต่างประเทศและในประเทศไทย ดังเช่นที่ กานุก และ เบเรนสัน (Kanuk and Berenson 1975 : 441) กล่าวถึงงานวิจัยของ ลาไวน์ และ การ์ดอน (Lavine and Gardon) ชัคแมน และ เม็คแคนด์เลส (Suchman and McCandless) และ สก็อต (Scott) ว่า เป็นงานวิจัยซึ่ง

พบว่า อัตราการตอบกลับสูงขึ้นตามระยะของการส่งแบบถาม สำหรับผลการวิจัยเกี่ยวกับอัตราการตอบกลับของแบบถามที่ส่งทางไปรษณีย์ในประเทศไทยนั้น พบเช่นเดียวกันว่า อัตราการตอบกลับเพิ่มขึ้นตามระยะของการส่งแบบถาม เช่น วิจิตรา ประสาทเวทย์กุล (2523 : 58) พบว่า อัตราการตอบกลับของแบบถามในระยะก่อนการติดตาม ภายหลังจากการติดตามครั้งที่ 1 และครั้งที่ 2 คิดเป็นร้อยละ 47.42, 58.50 และ 64.17 ตามลำดับ วิไลวรรณ ศากรวิมล (2523 : 71) พบว่า อัตราการตอบกลับในระยะก่อนการติดตามและภายหลังจากการติดตาม คิดเป็นร้อยละ 61.66 และ 90.50 ตามลำดับ ส่วนสุภาพร โกเฮงกุล (2523 : 75) พบว่า อัตราการตอบกลับทั้ง 3 ระยะของการส่งแบบถาม คิดเป็นร้อยละ 54.64, 69.11 และ 79.82 ตามลำดับ และ พิชัย แก้วสุวรรณ (2529 : 43) พบว่า อัตราการตอบกลับของทั้ง 3 ระยะ คือร้อยละ 63.50, 75 และ 82.50 ตามลำดับ แต่อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่าอัตราการตอบกลับจะมีอัตราเพิ่มขึ้นตามระยะของการส่งแบบถามก็ตาม แต่เมื่อพิจารณาถึงอัตราความจริงจังในการตอบกลับพบว่า มีอัตราที่ลดลงตามระยะของการส่งแบบถาม คือระยะก่อนการติดตาม ภายหลังจากการติดตามครั้งที่ 1 และภายหลังจากการติดตามครั้งที่ 2 อัตราความจริงจังในการตอบคิดเป็นร้อยละ 76.53, 70.60 และ 68.64 ตามลำดับ การที่อัตราความจริงจังในการตอบ มีอัตราที่ลดลงในแต่ละระยะของการส่งแบบถาม อาจเนื่องมาจากปัจจัยบางประการอันเนื่องจากลักษณะของกลุ่มตัวอย่างประชากรที่แตกต่างกันในแต่ละระยะของการตอบแบบถามกลับมา ซึ่งข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างประชากรภายหลังสิ้นสุดการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการส่งแบบถามทางไปรษณีย์แล้ว เกี่ยวกับความคิดเห็นที่ชี้ต่อการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการส่งแบบถามทางไปรษณีย์ ซึ่งพบว่า กลุ่มตัวอย่างประชากรที่ตอบแบบถามในระยะก่อนการติดตาม มีความรู้สึกในทางบวกต่อการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยเทคนิคนี้ อยากให้ความร่วมมือ ซอช่วยเหลือ จึงทำให้อัตราความจริงจังในการตอบที่ได้จากกลุ่มนี้มีอัตราที่สูงที่สุด ส่วนกลุ่มตัวอย่างประชากรที่ตอบแบบถามในระยะภายหลังจากการติดตามครั้งที่ 1 มีความคิดเห็นต่อเทคนิคนี้มีทั้งข้อดีและข้อจำกัด และเชื่อถึงผลการวิจัยที่ใช้เทคนิคการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้การส่งแบบถามทางไปรษณีย์เพียงครั้งเดียว และความคิดเห็นของกลุ่มที่ตอบแบบถามภายหลังจากการติดตามครั้งที่ 2 ต่อการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยเทคนิคนี้ในทางลบ คิดว่าเป็นเทคนิคที่ได้ข้อมูลที่ไม่น่าเชื่อถือเท่าใดนัก เนื่องจากผู้วิจัยไม่ทราบระดับอารมณ์ของผู้ตอบในขณะที่ตอบว่าเป็นอย่างไร ตอบอย่างตั้งใจมากน้อยแค่ไหน ซึ่งจากสาเหตุที่กลุ่มตัวอย่างประชากรที่

ตอบแบบถามในแต่ละระยะของการส่งแบบถาม มีความรู้สึกที่แตกต่างกัน จึงทำให้อัตราความ
 จริงใจในการตอบในแต่ละระยะไม่เท่ากัน รวมทั้งมีอัตราที่ลดลงตามลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง
 ประชากรที่ตอบแบบถามในแต่ละระยะดังกล่าวด้วย

2. สำหรับตัวแปรการแจ้งให้ทราบล่วงหน้า จากผลการวิจัยที่พบว่า อัตราการ
 ตอบกลับของแบบถามที่มีการแจ้งให้ทราบล่วงหน้า สูงกว่าอัตราการตอบกลับของกลุ่มที่ไม่มีการ
 แจ้งให้ทราบล่วงหน้า ในระยะก่อนการติดตามและภายหลังการติดตามครั้งที่ 1 ซึ่งเป็นไป
 ตามสมมติฐานข้อที่ 1 รวมทั้งสอดคล้องกับคำแนะนำของ เอ็ทเซล และ วอล์คเกอร์
 (Etzel and Walker 1974 : 219) ที่ว่า การแจ้งให้ผู้ตอบทราบเป็นการล่วงหน้า
 จะช่วยเพิ่มอัตราการตอบกลับได้ประมาณร้อยละ 8-27 นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับผลการวิจัย
 ของสตาฟฟอร์ด (Stafford 1954 : 50) และ วายसानเนน (Waisanen 1954 :
 210 - 212) ซึ่งพบว่า การแจ้งให้ผู้ตอบทราบล่วงหน้า ทำให้อัตราการตอบกลับเพิ่ม
 มากขึ้น

ส่วนในระยะภายหลังการติดตามครั้งที่ 2 ซึ่งพบว่า อัตราการตอบกลับของทั้ง
 2 กลุ่มไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้สาเหตุของการตอบกลับอาจเนื่องมาจาก ผลของการติดตาม
 มากกว่าที่จะเป็นผลของการแจ้งให้ทราบล่วงหน้า ซึ่งจากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างประชากร
 เพื่อขอทราบถึงสาเหตุของการตอบหรือไม่ตอบแบบถามที่ส่งทางไปรษณีย์ พบว่า เหตุผลข้อหนึ่ง
 ที่กลุ่มตัวอย่างประชากรตอบแบบถามในระยะก่อนการติดตาม และภายหลังการติดตามครั้งที่ 1
 คือ ผลของการแจ้งให้ทราบล่วงหน้า ส่วนเหตุผลที่กลุ่มตัวอย่างประชากรที่ตอบแบบถามภาย
 ภายหลังการติดตามครั้งที่ 2 คือ มีการทวงถามหลายครั้ง ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ผู้วิจัยมีความ
 ต้องการข้อมูลจึงได้มีการทวงถามหลายครั้ง และการแจ้งให้ทราบล่วงหน้านี้ ไม่น่าจะมีผลต่อ
 อัตราการตอบกลับในระยะภายหลังการติดตามครั้งที่ 2 เนื่องจาก ช่วงเวลาแม้ตั้งแต่ที่ผู้วิจัย
 ส่งจดหมายแจ้งให้ทราบล่วงหน้า จนถึงช่วงการติดตามครั้งที่ 2 นี้ เป็นระยะเวลา 7 สัปดาห์
 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ค่อนข้างนาน จนผลของการแจ้งให้ทราบล่วงหน้าไม่น่าจะมีอิทธิพลหลงเหลือ
 ต่ออัตราการตอบกลับ

ส่วนอัตราความจริงใจในการตอบ จากกลุ่มที่มีการแจ้งให้ทราบล่วงหน้า สูงกว่า
 กลุ่มที่ไม่มีการแจ้งให้ทราบล่วงหน้า ในทุกระยะของการส่งแบบถาม ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐาน

ข้อที่ 2 เช่นเดียวกัน เหตุผลที่ทำให้อัตราความจริงจังในการตอบจากกลุ่มที่มีการแจ้งให้ทราบล่วงหน้า สูงกว่ากลุ่มที่ไม่มีการแจ้งให้ทราบล่วงหน้า ที่ได้จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างถึงความคิดเห็นที่มีต่อตัวแปรการแจ้งให้ทราบล่วงหน้าว่า เป็นวิธีการหนึ่งซึ่งแสดงถึงมารยาทที่ดีของผู้วิจัย เป็นการแนะนำตัวเองและความร่วมมือมาล่วงหน้า ทำให้ผู้ตอบเกิดความอยากที่จะให้ความร่วมมือมากขึ้น ประกอบกับบุคลิกภาพของคนไทยที่มีความเกรงใจ เป็นลักษณะเด่นตามข้อบรรยายของ บลันชาร์ด (Blanchard 1958 : 482) และข้อค้นพบของ วิรุทธ วิเชียรโชติ และนวลเพ็ญ วิเชียรโชติ (2513: 72 - 73) ที่พบว่าคนไทยมีความเกรงใจสูงและชอบช่วยเหลือผู้อื่น ไม่กล้าทำให้ผู้อื่นผิดหวัง ดังนั้น เมื่อผู้วิจัยมีการส่งจดหมายแจ้งให้ทราบล่วงหน้า เป็นการแนะนำตนเอง ซึ่งจากการสัมภาษณ์พบว่าวิธีการนี้เป็นการแสดงมารยาทที่ดีของผู้วิจัยอย่างหนึ่ง จึงทำให้กลุ่มตัวอย่างประชากรที่ได้รับจดหมายนำ มีความตั้งใจในการตอบมากกว่ากลุ่มที่ไม่มีการแจ้งให้ทราบล่วงหน้า

สำหรับในระยะที่ 3 ซึ่งเป็นระยะภายหลังการติดตามครั้งที่ 2 พบว่า การแจ้งให้ทราบล่วงหน้า ไม่มีผลต่ออัตราการตอบกลับ แต่มีผลต่ออัตราความจริงจังในการตอบของทั้ง 2 กลุ่มอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ คือกลุ่มที่มีการแจ้งให้ทราบล่วงหน้า มีอัตราความจริงจังในการตอบสูงกว่ากลุ่มที่ไม่มีการแจ้งให้ทราบล่วงหน้า ซึ่งทำให้ดูเหมือนว่า ตัวแปรการแจ้งให้ทราบล่วงหน้ามีผลให้อัตราความจริงจังในการตอบในระยะภายหลังการติดตามครั้งที่ 2 นี้แตกต่างกัน แต่ถ้าวิจารณาจากตารางที่ 4 เมื่อพิจารณาเฉพาะระยะภายหลังการติดตามครั้งที่ 2 จะพบว่า จำนวนแบบถามที่ตอบอย่างจริงจังจากกลุ่มที่มีการแจ้งให้ทราบล่วงหน้ามีเพียง 8 ฉบับ จากจำนวนแบบถามที่ตอบกลับซึ่งมีจำนวน 20 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 40 ในขณะที่จำนวนแบบถามที่ตอบอย่างจริงจังจากกลุ่มที่ไม่มีการแจ้งให้ทราบล่วงหน้ามีจำนวน 28 ฉบับ จากจำนวนแบบถามที่ตอบกลับจำนวน 52 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 53.85 ดังนั้นอัตราความจริงจังในการตอบจากกลุ่มที่มีการแจ้งให้ทราบล่วงหน้า ในระยะภายหลังการติดตามครั้งที่ 2 นี้ ที่มีอยู่ร้อยละ 78.33 จึงเป็นอัตราสะสมจากระยะก่อนการติดตาม และระยะภายหลังการติดตามครั้งที่ 1 มากกว่าที่จะเป็นอัตราที่เพิ่มขึ้นในระยะภายหลังการติดตามครั้งที่ 2 เอง และจากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบถามในระยะนี้ พบว่า กลุ่มตัวอย่างดังกล่าว ไม่ได้ให้ความสำคัญกับการแจ้งให้ทราบล่วงหน้า และยังเห็นว่าเทคนิคนี้ทำให้สิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายอีกด้วย จึงกล่าวได้ว่า การแจ้งให้ทราบล่วงหน้า น่าจะมีผลต่ออัตรา

การตอบกลับและความจริงใจในการตอบ ในระยะก่อนการติดตาม และภายหลังระยะการติดตามครั้งที่ 1 เท่านั้น

นอกจากนี้ ในช่วงของการเก็บข้อมูลซึ่งเป็นช่วงสั้นปี ปรากฏว่ามีกลุ่มตัวอย่างจำนวนหนึ่งได้ส่งบัตรอวยพรปีใหม่มายังผู้วิจัยจำนวน 107 ใบ ซึ่งเมื่อพิจารณาบัตรอวยพรเหล่านั้นจำแนกตามตัวแปรการแจ้งให้ทราบล่วงหน้า พบว่า เป็นบัตรที่ส่งจากกลุ่มที่มีการแจ้งให้ทราบล่วงหน้าเกือบทั้งหมด คือจำนวน 102 ใบ แสดงให้เห็นว่า การแจ้งให้ทราบล่วงหน้า นี้ มีผลทำให้กลุ่มตัวอย่างที่ได้รับตัวแปรนี้ มีความรู้สึกในทางบวกต่อการวิจัยครั้งนี้

3. สำหรับตัวแปรเกี่ยวกับสีของหมึกพิมพ์ จากผลการวิจัยพบว่า ในระยะก่อนการติดตาม อัตราการตอบกลับและความจริงใจในการตอบ ของกลุ่มซึ่งได้รับแบบถามที่พิมพ์ด้วยหมึกสีน้ำเงินและสีเขียว สูงกว่ากลุ่มที่ได้รับแบบถามซึ่งพิมพ์ด้วยหมึกสีดำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (ร้อยละ 85, 78.50 และ 57 ตามลำดับ สำหรับอัตราการตอบกลับ และร้อยละ 85.88, 85.35 และ 64.04 ตามลำดับ สำหรับอัตราความจริงใจในการตอบ) ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานข้อที่ 3 และ 4 ของการวิจัยครั้งนี้ แสดงว่าสีของหมึกพิมพ์แบบถาม มีผลต่ออัตราการตอบกลับและความจริงใจในการตอบ กล่าวคือ แบบถามที่พิมพ์ด้วยหมึกสีน้ำเงินและสีเขียว สามารถกระตุ้นให้กลุ่มตัวอย่างประชากรตอบแบบถามได้ดีกว่า แบบถามที่พิมพ์ด้วยหมึกสีดำ และสอดคล้องกับคำกล่าวของ ฮาเบอร์ และ เฮร์เชนสัน (Haber and Hershenson 1973 : 60) รวมทั้ง ไชแสง สุวณิชนะ (2506 : 20) ที่กล่าวว่าในทางจิตวิทยานั้น สีเป็นสิ่งที่เร้าภายนอกที่มนุษย์รับรู้ได้ทางจักขุสัมผัส (Visual Perception) ซึ่งมีอิทธิพลต่อระบบประสาทของมนุษย์ สียังก่อให้เกิดผลในด้านอารมณ์ความรู้สึก ความชอบ เหตุที่อัตราการตอบกลับและความจริงใจในการตอบของกลุ่มที่ได้รับแบบถามซึ่งพิมพ์ด้วยหมึกสีน้ำเงินและสีเขียวสูงกว่ากลุ่มอื่นนั้น อาจเป็นเพราะว่า ตามทฤษฎีของสีนั้น สีน้ำเงินและสีเขียว เป็นสีที่จัดอยู่ในประเภทสีเย็น (Cool Colors) ให้ความรู้สึกที่สดชื่นสบายตา รวมทั้งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ทิงเกอร์ และ แพตเตอร์สัน (Tinker and Patterson 1969 : 145) ที่พบว่า ตัวอักษรที่พิมพ์ด้วยหมึกสีเขียวบนพื้นสีขาว และสีน้ำเงินบนพื้นสีขาว เป็นคูสีที่ทำให้อ่านได้ง่าย และทำให้ผู้อ่านเกิดความพอใจ ดังนั้นด้วยเหตุผลดังกล่าว จึงทำให้กลุ่มตัวอย่างประชากรพอใจและตั้งใจในการตอบ

แบบถามซึ่งพิมพ์ด้วยหมึกสีน้ำเงินและสี เขียวบนพื้นสีขาว มากกว่าแบบถามซึ่งพิมพ์ด้วยหมึกสีดำ บนพื้นขาว ซึ่งเป็นคู่สีที่กลุ่มตัวอย่างประชากรรุ่น เคยมาก เนื่องจากได้พบเห็น เสมอในชีวิตประจำวัน

สำหรับแบบถามที่พิมพ์ด้วยหมึกสีแดง ในระยะก่อนการติดตามนี้ ผลการวิจัยที่พบว่า อัตราการตอบกลับและความจริงใจในการตอบ ของกลุ่มที่ได้รับแบบถามซึ่งพิมพ์ด้วยหมึกสีแดง และสีดำ ไม่แตกต่างกัน (ร้อยละ 65 และ 57 ตามลำดับ สำหรับอัตราการตอบกลับ และ ร้อยละ 64.62 และ 64.04 ตามลำดับ สำหรับอัตราความจริงใจในการตอบ) ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 3 และ 4 ทั้งนี้ เนื่องจากเหตุผลที่ได้จากการสัมภาษณ์ โดยกลุ่มตัวอย่างให้เหตุผลว่า การใช้หมึกพิมพ์สีอื่นนอกจากสีดำ ทำให้แบบถามดูน่าสนใจมากขึ้น และ การใช้สีควรเลือกใช้สีที่อ่านแล้วรู้สึกสบายตา ซึ่งเมื่อพิจารณาตามทฤษฎีของสีแล้ว พบว่า สีแดงเป็นสีที่มีโครมาจัดที่สุด (Strongest Chroma) และจัดอยู่ในประเภทสีอุ่น (Warm Colors) (Birren 1978 : 120 - 126) การที่มีโครมาที่จัดที่สุด จึงทำให้มองแล้วมีความรู้สึกว่ามี การเคลื่อนไหวในเวลาจ้องมอง (Graves 1952 : 79-80) ดังนั้นด้วยเหตุผลดังกล่าว การใช้แบบถามที่พิมพ์ด้วยหมึกสีแดง จึงไม่ได้ช่วยทำให้อัตราการตอบกลับและความจริงใจในการตอบเพิ่มขึ้นแต่ประการใด

ส่วนในระยะภายหลังการติดตามครั้งที่ 1 และครั้งที่ 2 ซึ่งพบว่า อัตราการตอบกลับและความจริงใจในการตอบ ของกลุ่มที่ได้รับแบบถามซึ่งพิมพ์ด้วยหมึกพิมพ์ทั้ง 4 สีดังกล่าว ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้จากข้อมูลซึ่งได้จากการสัมภาษณ์ พบว่า เหตุผลหนึ่งที่กลุ่มตัวอย่างซึ่งตอบแบบถามในระยะก่อนการติดตามตอบแบบถามที่ส่งไปให้ ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นเกี่ยวกับลักษณะแบบถามที่กลุ่มตัวอย่างกลุ่มนี้ต้องการคือ ความประณีตในการจัดทำ ซึ่งการพิมพ์แบบถามด้วยหมึกพิมพ์สีนี้ ก็อาจเป็นสิ่งที่แสดงถึงความประณีตในการจัดทำได้ และประกอบกับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างที่ทำการสัมภาษณ์กลุ่มนี้ต่อตัวแปรสีของหมึกพิมพ์แบบถามที่ว่า การพิมพ์แบบถามด้วยหมึกสีอื่นนอกจากสีดำ ทำให้แบบถามแลดูมีคุณค่ามากขึ้น ส่วนเหตุผลที่กลุ่มตัวอย่างซึ่งตอบแบบถามในระยะภายหลังการติดตามครั้งที่ 1 และครั้งที่ 2 ตอบแบบถามได้แก่ ได้รับการติดต่อมาหลายครั้ง มีการบริการความสะดวกในการส่งกลับ มีการทวงถาม เป็นต้น ซึ่งเป็นสาเหตุอื่นที่ไม่ใช่เรื่องของรูปแบบการจัดทำ รวมทั้ง

จากเหตุผลที่ได้จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างทั้งสองกลุ่มดังกล่าว เกี่ยวกับตัวแปรสี่ของหมึกพิมพ์ ซึ่งพบว่า ไม่ได้ให้ความสำคัญกับตัวแปรตัวนี้ นอกจากนี้กลุ่มตัวอย่างทั้งสองกลุ่มนี้ ยังมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า สีของหมึกพิมพ์ไม่น่าจะมีผลในการตอบ และเห็นว่าเป็นเทคนิคที่ทำให้สิ้นเปลืองค่าใช้จ่าย และจากตัวเลขในตารางที่ 7 ซึ่งพิจารณาเฉพาะอัตราความจริงใจในการตอบในแต่ละระยะของการส่งแบบถามโดยไม่รวมจำนวนในการส่งกลับก่อนหน้านั้น ก็สนับสนุนข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ กล่าวคือ อัตราความจริงใจในการตอบของแบบถามที่พิมพ์ด้วยหมึกพิมพ์สี มีอัตราสูงกว่าแบบถามที่พิมพ์ด้วยหมึกสีดำในระยะก่อนการติดตามเท่านั้น ส่วนในระยะภายหลังจากการติดตามครั้งที่ 1 และ 2 อัตราความจริงใจในการตอบของแบบถามที่พิมพ์ด้วยหมึกสีไม่ได้สูงกว่าแบบถามที่พิมพ์ด้วยหมึกสีดำแต่อย่างใด ดังนั้นปัจจัยที่ส่งผลต่ออัตราความจริงใจในการตอบ ในระยะภายหลังจากการติดตามทั้งสอง ครั้ง จึงน่าจะเป็นผลจากปัจจัยอื่นที่ไม่ใช่ผลของหมึกพิมพ์สีดำดังกล่าวมาแล้ว

4. ส่วนตัวแปรเกี่ยวกับการระบุวันส่งกลับ จากผลการวิจัยที่พบว่า การระบุวันส่งกลับหรือการระบุว่า "โปรดส่งคืนโดยเร็วที่สุด" ทำให้อัตราการตอบกลับและความจริงใจในการตอบ ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในทุกระยะของการส่งแบบถาม ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 5 และ 6 ของการวิจัยครั้งนี้ รวมทั้งขัดแย้งกับผลการวิจัยของเฮนรี (Henry 1975 : 97 - 98) ที่พบว่า อัตราการตอบกลับจากกลุ่มที่ไม่ระบุวันส่งกลับสูงกว่ากลุ่มที่ระบุวันส่งกลับ และขัดแย้งกับความคิดเห็นของ อุทุมพร จามรมาน (2530 : 42) ที่กล่าวว่า การกำหนดวันให้ผู้ตอบส่งแบบถามกลับนั้น มิได้ช่วยให้ได้รับแบบถามกลับมากขึ้น โดยเฉพาะเมื่อพ้นกำหนดเวลานั้นมาแล้ว ยิ่งจะไม่ตอบ แทนที่จะระบุวันที่ที่แน่นอนควรระบุว่า "โปรดส่งแบบถามคืนโดยเร็วที่สุด" เหตุผลที่ตัวแปรการระบุวันส่งกลับไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ อาจเป็นเพราะ การระบุหรือไม่ระบุวันที่ส่งกลับต่างก็มีข้อดีและข้อจำกัดดังความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างที่ทำการสัมภาษณ์ต่อตัวแปรตัวนี้ทุกกลุ่ม เห็นสอดคล้องกันว่า ทั้ง 2 เทคนิคต่างก็มีข้อดีและข้อจำกัด กล่าวคือ ข้อดีของการระบุวันที่แน่นอนในการส่งกลับคือ ผู้ตอบกำหนดเวลาในการตอบได้ ขณะเดียวกันก็ทำให้ผู้วิจัยเก็บข้อมูลได้ภายในกำหนดเวลา ส่วนข้อเสียคือ ถ้าเลยเวลาที่ได้ระบุไว้ในแบบถาม ผู้ทำก็จะไม่ตอบเพราะคิดว่าข้อมูลคงไม่เป็นที่ต้องการของผู้วิจัยแล้ว ส่วนการระบุว่า "โปรดส่งคืนโดยเร็วที่สุด" นั้น ข้อดีคือ ถ้าผู้ตอบที่มีความตั้งใจก็จะรีบตอบและส่งกลับมาให้ผู้วิจัย เพราะคิดว่าผู้วิจัยคงต้องการข้อมูลโดยเร็ว แต่วิธีการนี้ก็มีข้อจำกัดคือ กลุ่มตัวอย่างที่ทำการสัมภาษณ์บางท่านเห็นว่าข้อความนี้เป็นข้อความที่ไม่ค่อยมีนวล เพราะมีความหมายในเชิงบังคับผู้ตอบ และถ้าใช้

ข้อความนี้ควบคู่กับการทวงถามหลายครั้งแล้ว จะยังไม่เหมาะ โดยเฉพาะถ้ากลุ่มตัวอย่างนั้น มีทัศนคติที่ไม่ดีกับการทำแบบถามที่ส่งทางไปรษณีย์ และมีกลุ่มตัวอย่างบางท่านที่ทำการสัมภาษณ์ เสนอว่า ถ้าต้องการใช้เทคนิคนี้รวมกับการทวงถามหลายครั้งแล้ว ผู้วิจัยควรจะมาติดต่อ ค่ายตนเองจะเหมาะสมกว่า ดังนั้นจากการที่การระบุนวันที่แน่นอนในการส่งกลับหรือไม่ระบุ แต่ระบุว่า "โปรดส่งคืนโดยเร็วที่สุด" ยังมีข้อดีและข้อจำกัดในลักษณะพอ ๆ กัน จึงให้ ตัวแปรตัวนี้ไม่มีผลต่ออัตราการตอบกลับและความจริงจังในการตอบ

5. จากการศึกษาถึงเหตุผลที่ทำให้กลุ่มตัวอย่างประชากรตอบแบบถาม พบว่า สอดคล้องกับผลการวิจัยของ เบอร์ดี้ และ แอนเดอร์สัน (Berdie and Anderson 1974 : 25 - 26, 225 - 227) เอ็ทเซล และ วอล์คเกอร์ (Etzel and Walker 1974 : 219) กานุก และ เบเร็นสัน (Kanuk and Berenson 1975 : 440 - 441) และนิโคลส์ และ เมเยอร์ (Nichols and Mayer, quoted in Linsky 1975 : 83 - 99) ที่พบว่าผู้ตอบแบบถามเนื่องจาก แบบถามได้รับการจัดทำ อย่างประณีต มีการแจ้งให้ทราบล่วงหน้า มีการอำนวยความสะดวกในการส่งกลับ โดยการ ติดแสตมป์และจำหน่ายซองไว้พร้อม มีการติดตามทวงถาม และรวบรวมทั้งข้อความในการตอบ ทวงถามน่าสนใจ แต่จากการสัมภาษณ์พบว่า มีเหตุผลเพิ่มเติมอีก 3 ประการที่ทำให้กลุ่ม ตัวอย่างประชากรตอบแบบถาม ประการแรกคือ การที่ได้รับความเชื่อถือและไว้วางใจให้ ตอบแบบถาม ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สโลคัม (Slocum 1956, quoted in Berdie and Anderson 1974 : 106) ที่พบว่า ผู้ตอบแบบถามเนื่องจาก เห็นว่า ตนเองได้รับความเชื่อถือ มีส่วนสำคัญที่ทำให้การวิจัยประสบผลสำเร็จ เหตุผลนี้คงเนื่องจาก เป็นกลุ่มตัวอย่างประชากรที่ให้ความสำคัญกับข้อความในจดหมายนำ ซึ่งข้อความในจดหมายนำ ที่ผู้วิจัยได้กล่าวถึงกลุ่มตัวอย่างว่าได้รับการคัดเลือกให้ตอบแบบถาม และค่ายเหตุนี้จึงทำให้ กลุ่มตัวอย่างประชากรในกลุ่มนี้เกิดความรู้สึกว่า ตนเองได้รับความเชื่อถือและไว้วางใจให้ ตอบแบบถาม จึงทำให้พยายามให้ความร่วมมือและตั้งใจทำแบบถาม รวมทั้งจากการไปสัมภาษณ์ พบว่า คำถามหนึ่งที่กลุ่มตัวอย่างประชากรที่ทำการสัมภาษณ์ถามผู้วิจัยมากที่สุดคือ คำถามที่ว่า ทำไมผู้วิจัยจึงรู้จักกลุ่มตัวอย่างทั้งชื่อและที่อยู่ และทำไมจึงเลือกครู-อาจารย์ในโรงเรียน เพียงบางคน ซึ่งคำถามเหล่านี้เป็นสิ่งที่แสดงถึงการให้ความสนใจกับเรื่องนี้ ดังนั้นการ ระบุนถึงข้อความในลักษณะที่กล่าวถึงสาเหตุในการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง ในลักษณะที่ให้เกียรติ ให้ความเชื่อถือและให้ความไว้วางใจ จึงอาจเป็นสิ่งที่ช่วยเพิ่มแรงจูงใจในการตอบ แบบถามได้ ประการถัดมาคือ ต้องการให้ความช่วยเหลือ ซึ่งเหตุผลนี้พบเฉพาะในกลุ่ม

ตัวอย่างประชากรที่ตอบแบบถามในระยะก่อนการติดตามเท่านั้น ทั้งนี้เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างกลุ่มนี้มีลักษณะที่ช่วยเหลือและอยากให้ความร่วมมือ จึงส่งแบบถามกลับมาให้ผู้วิจัยโดยไม่ต้องมีการทวงถาม และจากผลการวิจัยยังพบว่าอัตราความจริงใจในการตอบ จากกลุ่มตัวอย่างประชากรกลุ่มนี้สูงกว่ากลุ่มอื่นอีกด้วย ประการสุดท้ายคือ อยากให้ผู้ตอบไปติดต่อกับตนเอง ซึ่งเป็นเหตุผลที่พบเฉพาะในกลุ่มตัวอย่างประชากรที่ไม่ตอบแบบถาม จากการสัมภาษณ์พบว่ากลุ่มตัวอย่างประชากรกลุ่มนี้ ไม่ชอบการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการใช้แบบถามที่ส่งทางไปรษณีย์ และเห็นว่าเป็นวิธีการที่น่าเบื่อ จึงอาจจะต้องการให้ข้อมูลโดยวิธีการอื่น ดังนั้นการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยนั้น ผู้วิจัยอาจต้องพิจารณา เลือกใช้ เทคนิควิธีที่เหมาะสมกับกลุ่มตัวอย่างแต่ละกลุ่ม

6. จากการศึกษาถึงเหตุผลที่กลุ่มตัวอย่างประชากรไม่ตอบแบบถาม พบว่ามีสาเหตุหลายประการ ได้แก่ ถามเรื่องที่ตอบไม่ได้ ไม่อำนวยความสะดวกในการส่งกลับ ถามแต่คำถามปลายเปิด มีภาระกิจมาก เลยกำหนดวันส่ง เบื่อการทำแบบถาม ไม่เชื่อผลการวิจัย ทำแบบถามหาย บ่วยและย้าย สาเหตุดังกล่าวสามารถสรุปได้ 2 ส่วนคือ ส่วนแรกเป็นเหตุผลภายนอกตัวผู้ตอบ ได้แก่ ไม่อำนวยความสะดวกในการส่งกลับ ถามแต่คำถามปลายเปิด เลยกำหนดวันส่ง ทำแบบถามหาย บ่วยและย้าย ส่วนที่สองคือเหตุผลภายในตัวผู้ตอบ ได้แก่ ถามเรื่องที่ตอบไม่ได้ มีภาระกิจมาก เบื่อการทำแบบถาม และไม่เชื่อผลการวิจัย ซึ่งสาเหตุจากเหตุผลภายนอกตัวผู้ตอบที่ได้จากการสัมภาษณ์ในงานวิจัยนี้พบว่า สอดคล้องกับผลการวิจัยของแลนส์โดว์เน่ (Lansdowne 1970 : 136 - 140) เบอร์ดี และ แอนเดอร์สัน (Berdie and Anderson 1974 : 439) กานุก และ เบเร็นสัน (Kanuk and Berenson 1975 : 440) และ วิจิตรา ประสาทเวทยกุล (2523 : 68) ส่วนเหตุผลที่ไม่ตอบแบบถามซึ่งเป็นเหตุผลภายในตัวผู้ตอบนั้น พบว่าสอดคล้องกับผลการวิจัยของเมเยอร์ และ แพรทท์ (Mayer and Pratt 1966-67 : 637 - 646) ที่พบว่า สาเหตุที่ผู้ตอบไม่ตอบแบบถามคือ เหตุผลส่วนตัวที่ผู้ตอบไม่อยากตอบ ซึ่งการที่กลุ่มตัวอย่างประชากรให้เหตุผลว่า ตอบเรื่องที่ถามไม่ได้ เบื่อการทำแบบถาม หรือไม่เชื่อผลการวิจัย ก็เป็นเหตุผลส่วนตัวของกลุ่มตัวอย่างประชากรที่ทำให้ไม่ตอบแบบถามนั่นเอง และสอดคล้องกับผลการวิจัยของวิจิตรา ประสาทเวทยกุล (2523 : 68) ที่พบว่า การส่ง

แบบถามไปในช่วงที่กลุ่มตัวอย่างประชากรมีภาระกิจมาก ทำให้ไม่มีเวลาทำ และจากการที่ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลในช่วงปลายปี เป็นช่วงที่กลุ่มครู-อาจารย์ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างประชากรของการวิจัยครั้งนี้มีภาระกิจมาก โดยจากการให้สัมภาษณ์ของกลุ่มตัวอย่างพบว่า เป็นช่วงเวลาครู-อาจารย์ต้องออกข้อสอบ ตรวจสอบข้อสอบ จัดงานปีใหม่ กีฬาสี มีกิจกรรมเข้าค่าย เป็นต้น จึงทำให้ไม่มีเวลาตอบแบบถาม ดังนั้นในการส่งแบบถาม ปัจจัยหนึ่งที่ผู้วิจัยต้องคำนึงถึงคือ ช่วงเวลาของการส่งแบบถาม ควรจะได้พิจารณาถึงช่วงจังหวะการส่งที่เหมาะสมด้วย

ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

1. ในกรณีที่เก็บข้อมูลจากครู-อาจารย์ ควรมีความเข้าใจให้ผู้ตอบทราบเป็นการล่วงหน้า เพื่อเป็นการแนะนำตัวเองก่อนที่จะส่งแบบถามไปให้
2. ในกรณีที่เก็บข้อมูลจากครู-อาจารย์ ควรใช้แบบถามที่พิมพ์ด้วยหมึกพิมพ์สี โดยเฉพาสีน้ำเงินและสีเขียว จะทำให้อัตราการตอบกลับและความจริงใจในการตอบมากกว่าการใช้แบบถามที่พิมพ์ด้วยหมึกสีดำ
3. ในกรณีที่เก็บข้อมูลจากครู-อาจารย์ จะใช้การระบุวันที่แน่นอนในการส่งกลับหรือการระบุว่า "โปรดส่งคืนโดยเร็วที่สุด" ก็ได้ เพราะต่างให้ผลต่ออัตราการตอบกลับและความจริงใจในการตอบที่ไม่แตกต่างกัน
4. ถ้าต้องการให้ข้อมูลและผลการวิจัยที่ได้ มีความน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น ควรได้มีการใช้สเกลตรวจสอบความจริงใจแทรกไว้ระหว่างชุดข้อกระทงต่าง ๆ เพื่อเป็นการตรวจสอบ
5. ควรจะพยายามใช้เทคนิคและวิธีวิทยาการวิจัย ที่จะทำให้ได้ข้อมูลกลับมาก่อนการติดตามให้ไ้มากที่สุด เช่น การแจ้งให้ทราบล่วงหน้า การใช้หมึกพิมพ์สีน้ำเงินและสีเขียว เพราะผู้ตอบจะมีความจริงใจในการตอบมากที่สุด หรืออย่างมากติดตามเพียงครั้งเดียว เพราะยังติดตามมาก ความจริงใจในการตอบจะยิ่งลดลง

ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยต่อไป

1. ทดลองศึกษาตัวแปรทั้ง 3 กับกลุ่มตัวอย่างประชากรอื่น ๆ เพื่อเปรียบเทียบผลการวิจัย โดยอาจศึกษาร่วมกับงานวิจัยอื่น
2. ทดลองศึกษาตัวแปรการแจ้งให้ทราบล่วงหน้า โดยเปรียบเทียบระหว่างการแจ้งให้ทราบล่วงหน้า โดยการติดต่อกับกลุ่มตัวอย่างประชากรด้วยตนเอง ติดต่อกทางโทรศัพท์ และโดยการส่งทางไปรษณีย์
3. ทดลองเปลี่ยนระดับของตัวแปรสีหมึกพิมพ์ โดยอาจใช้หมึกพิมพ์มากกว่า 1 สี เช่น ใช้หมึกสีหนึ่งพิมพ์หัวข้อสำคัญและหมึกพิมพ์อีกสีหนึ่งพิมพ์ข้อความ หรือใช้ปากที่พิมพ์สอดสี แต่ตัวคำถามพิมพ์ด้วยหมึกสีดำ เป็นต้น
4. ทำการศึกษาเปรียบเทียบกับกลุ่มตัวอย่างประชากรที่มีลักษณะต่างกัน เช่น กลุ่มผู้บริหาร กลุ่มครู กลุ่มนักเรียน นิสิต นักศึกษา กลุ่มผู้ประกอบการ เป็นต้น ว่าแต่ละกลุ่มเหมาะสมที่จะเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยเทคนิควิธีใด จึงจะให้ได้ข้อมูลกลับมามากและเป็นข้อมูลที่มีความน่าเชื่อถือมากที่สุด
5. ศึกษาเปรียบเทียบความจริงใจในการตอบ ในเชิงวิเคราะห์เนื้อหาที่ถาม โดยเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มที่ตอบอย่างจริงจังและตอบอย่างไม่จริงจังว่า เนื้อหาของคำตอบจากแต่ละกลุ่มแตกต่างกันหรือไม่
6. ถึงแม้ว่าเทคนิคที่ใช้ในการตรวจสอบความจริงใจ โดยการใช้ข้อความที่สื่อความหมายคล้ายคลึงกันซึ่งใช้ในการวิจัยครั้งนี้ และพบว่า เป็นเทคนิควิธีที่ใช้ได้ผลดีแล้ว แต่ก็ยังมี เทคนิควิธีการตรวจสอบความจริงใจวิธีอื่น ๆ เช่น วิธีใช้ข้อความที่เป็นไปไม่ได้ หรือเกินความเป็นจริง วิธีใช้ข้อความที่กลุ่มผู้ตอบซึ่งเป็นกลุ่มมาตรฐานทั่วไป เลือกตอบน้อย วิธีใช้ข้อความที่มีลักษณะมีทิศทางตรงกันข้ามกับข้อความเดิม หรือตรวจสอบข้อมูลบางตัวที่ให้กลุ่มตัวอย่างประชากรตอบเปรียบเทียบกับข้อมูลจริงที่ไปคัดลอกมา เป็นต้น จึงน่าลองศึกษาวิธีการตรวจสอบความจริงใจ โดยใช้เทคนิควิธีดังกล่าว นอกเหนือจากเทคนิคการตรวจสอบความจริงใจที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้